

Косюк О. М.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

КУЛЬТУРА ЯК КОМУНІКАЦІЯ У КОНТЕКСТІ ПАЛЕСТИНО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ: ЧАСТИНА ПЕРША

У першій частині дослідження в широкому дискурсивному контексті постають юдейська, християнська та ісламська комунікації (на базі талмудичних праць Йозефа Флавія, Тіма Лівія, Тацита, Мохоса, Гесіода, Н. Хосрова, Р. Груссе, Е.-Г. Рея, Г. Доду, К. Каена, Р. Елленблома, наших сучасників В. Гури, В. Горбаня, А. Дашкевича, А. Захарченко, Ф. Бані-Насер, В. Рибалкіна та ін.). За допомогою системи культурологічних, раціоналістичних та постколоніальних методів (аналогії, моделювання, семіотичного, критичного та контент-аналізів) доведено, що минуле віддзеркалює сучасність й пропонує ключі до її розуміння та, принагідно, – інтерпретації перманентних збройних й інформаційних конфліктів.

У статті проаналізовано історію Палестини/Ізраїлю у вимірі міжкультурної комунікації від найдавніших часів до провадження ідеї розмежування юдейсько-ісламської держави. Зафіксовано, що одне з найконфліктніших "вогнищ цивілізації" Близького Сходу, колиська трьох релігій: іудаїзму, християнства та ісламу, постійно змінювало назви (Філістія, Ерець-Ізраїль, Ханаан, Обітована/Свята земля, Сіон, Північне царство Ізраїль, Південне царство Іудея, Елія Капітоліна, Сирія Палестинська, Левант, Латинське королівство Єрусалиму/Єрусалимське королівство, Королівство Акра, парламентська республіка Ізраїль і ПНА (Палестинська національна адміністрація)); варіювало оточення (сучасні Єгипет, Сирія, Ліван, Іран, Ірак, Туреччина, Йорданія тощо); переживало протекторати (авілонський, римський, перський, арабський, курдський, тюркський, романо-германський, радянський, американський), але визначальним лишилося його стремління до самоідентифікації й утілення сакральних місій.

З'ясовано, що, поневіряючись, євреї створили найбільшу й найвпливовішу діаспору світу, здатну "перезавантажувати" й "змінювати формат" глобалізованої семіосфери, в просторі якої започатковано сіонізм – рух за об'єднання євреїв на їх історичній батьківщині. Однак, за законами шариату, територія Палестини – третій за значимістю топос ісламу, тому збройна й інформаційна боротьба за Святу Землю (до якої долучаються й християни) триває з перших століть нашої ери. Констатовано також, що врегулювання міжнародної комунікації покладалося на Світовий сіоністський конгрес та Лігу арабських держав які, починаючи з 1897, раз у кілька років провадять вирішення насутих проблем. Однак протистояння не зникають, трансформуючись за посередництвом медіа в гарячі й холодні війни, інтифади, переслідування, погроми, голокості, тероризм, спеціальні військові операції тощо. У статті доведено, що з плином часу культура втрачає свої органічні атрибутиви – лоск та естетизм – й постає як комунікація (з проєкціями й віддзеркаленнями минулого).

Ключові слова: комунікація, культура, Ізраїль, Палестина, сакральні джерела, релігія, конфлікт, масмедіа.

Постановка проблеми. 7 жовтня 2023 р. на Ізраїль із сектору Газа вкотре полетіли ракети й відео зі звірствами ХАМАС, моментально перекинувши війну в Україні, облетіли весь світ, що, на превеликий подив, виявився біполярно розділеним. Титульні сторінки засобів масової комунікації зарясніли повідомленнями про заяви відомих людей, акції протестів, звільнення з політичних та адміністративних посад тощо. Отже, видимість незаперечної агресії виявилася амбівалентною. Аби з'ясувати, чому саме так, ми вирішили погортати сторінки історії й окреслити комунікацію

народів Ізраїлю й Палестини у глобальній семіосфері культури, котра і є, на наше глибоке переконання, найточнішим передавачем інформації й ставлення до минулого і сучасності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу найбільш ретроспективної частини розвідки становить фундаментальна праця юдейського історика й безпосереднього свідка окремих подій Йозефа Флавія "Єврейські старожитності" та "Єврейські війни або Зруйнування Єрусалима", що містять дискусії з Торою (Старим Заповітом), відомими працями Страбона, Полібія,

Тіта Лівія, Тацита, Гесіода та інших дослідників, тексти яких до нас не дійшли. Важливими стали й першоджерела теорії сіонізму як становлення державності в інтерпретаціях Теодора Герцля та Ахад-ха-Ама, з якими, в свою чергу, полемізують не лише речники шаріату й канонів християнства, а і Ян. Дж. Бікертон, Д. Гордіс, А. Кримський та ін.

Постановка завдання. Метою нашої розвідки стане репрезентація (за допомогою системи культурологічних, раціоналістичних та постколоніальних методів: аналогії, моделювання, семіотичного, критичного та контент-аналізів) історії й культури єврейського та палестинського народів як комунікації, що, у широкому міжцивілізаційному й міжнародному контекстах, сигніфікує й формує їх ментальність, а також "голосом" сакральних джерел проєктує ідеології і, як вислід, – перманентні конфлікти.

Виклад основного матеріалу. Питання історичного права на Палестину – наріжний камінь нескінченних суперечок та причина численних кровопролитних воєн. Палестиною, або Філістією чи землею філістимлян (на грецькій та івриті – загарбників) вважається територія, яка охоплює не тільки Ізраїль, включно із сектором Газа та західним берегом ріки Йордан, а й однойменну річці країну, Синайський півострів, частини Сирії та Лівану. Євреї та християни цю землю називають Ерець-Ізраєлем, Ханааном (обітованою або Святою землею), яку Всевишній, начебто, обіцяв дванадцяти колінам Якова/Ізраїля – патріарха, який не побоявся протистояти Всемогутньому Богові. Праєврейські племена, коріння яких губиться в міфічних текстах, відвоювали Ерець-Ізраєль у II тисячолітті до н. е. (вкупі з територіями "родючого півмісяця", які, окрім вищеназваних топосів, включали сучасні Ірак, Кіпр левові частки Ірану й Туреччини [13, с. 6] (тобто шумерську, єгипетську й індську цивілізації)). Очевидно, тоді вони теж постали як палестинці/завойовники. Власне філістимляни (репрезентанти "народів моря", васали єгипетських фараонів) проникають на узбережжя Ханаану десь у 1200 до н. е.). Релігійні джерела (приміром, Старий Заповіт, Книга пророка Єремії (47:4)) називає цих людей жителями острова Кафтора (Криту).

За сакральними й історичними (хоча й доволі дискусійними) даними, назва Святої Землі з'явилася в період завершення епохи суддів (бл. 1150 р. до н. е.) й фігурувала під час правління трьох царів: Сеула, Давида й Соломона (приблизно до 930 р. до н. е.). Величезну роль у становленні Ізраїлю відіграв Давид, що, згідно з канонічними

пам'ятками, був вправним полководцем. Саме він завоював євусеїв (разом з євеями, аморреями, гергесеями та хеттеями), перейменував їхнє місто Салім/Євус на Єрусалим, переніс в новостворену скинію Ковчег Заповіту й звелів синові Соломону збудувати там головну святиню. На поклоніння до Першого храму сходилася паства з усіх куточків соборного єврейського світу, а в лексиконі з'явилася ще одна назва країни – Сіон (вершина Храмової гори).

Перші царі належали до різних колін, тому 930 р. до н. е., після смерті Соломона, держава розпалась на два царства: північне Ізраїль (що об'єднало десять колін за лінією Саула) та південне – Іудея (землі Юди та його прихильників). Єрусалим став столицею Південного царства Соломонового сина Ровоама. Розпад могутньої держави нікому не пішов на користь: новостворені території постійно ворогували, активно задіюючи ресурси сусідніх держав. Як вислід – Північне царство у 721 р. до н. е. завоювала Асирія, Південне ще через століття – Вавилон (і тамтешній цар Навуходоносер повністю зруйнував святині Єрусалиму). Але, оскільки держава юдиного коліна протрималася довше й, потрапивши у вавилонський полон, розсіялася світом й стала активно поширювати монотеїзм серед язичників, євреїв нарекли іудеями, їх релігію – юдаїзмом [13, с. 9].

Через сімдесят років (коли перський цар Кір II відвоював Вавилон) юдеї змогли повернутися в Землю Обітовану й на місці зруйнованого звести Другий храм. Перська імперія, що включала Месопотамію, Малу Азію та Єгипет, не посягала на традиції автентичних народів [12] й дозволяла усім жити за власним правом (євреям – за Торою – у вигляді заповідей та законів, начебто, продиктованих Богом пророку Мойсею, що, за легендою, вивів народ з єгипетського полону). Однак до Ерець-Ізраєлю вже повернулися не всі – неймовірно розросталася юдейська діаспора, охопивши Північну Африку, Малу Азію, Сирію, Іран, Кавказ, Крим, Західне Середземномор'я тощо. Загалом, починаючи з XII ст до н. е. Священна Земля послідовно потрапляла під владу Асирії, Вавилону, Персії, Македонії, Єгипту, еллінських держав Птолемеїв і Селевкідів (які, до речі, звільнили її від данини (тобто – визнали незалежність) й дозволили правити хтонічній династії Хасмонеїв). З 63 р. до н. е. Іудея потрапляє під протекторат Риму, перетворившись в однойменну провінцію. Євреїв це ображало, як вислід – у 132–136 рр. (вже нашої ери) спалахнули повстання за відновлення державності – й були жорстоко придушені [2].

Римляни зруйнували Храм, влаштували голокост, заборонили юдеям селитися в Єрусалимі (на тоді вже Елії Капітолїні) й перейменували неспокійну провінцію у Сирію Палестинську. Однак у 395 р. стався розпад самої Римської імперії на Західну й Східну (Візантію – нову протекторку "Палестини"). А з 614 р. на 15 літ Свята Земля була навіть частиною доволі поміркованої перської імперії Сасанидів [7], в складі якої тиск на євреїв все одно посилювався – уже через конкурентну присутність християн, віра яких стрімко розвивалася, відштовхнувшись від постулатів Тори (акронім – Танах: закон, вчення). До початку Середньовіччя через вигнання й еміграції присутність євреїв на території Сирії Палестинської скоротилася до найнижчої за три тисячоліття межі.

У 636–640 рр. провінцію завоювали араби (важливо зауважити, що до цих пір адаптаторів вчень пророка Мухаммада в Ізраїлі не було) Відтоді в чотири етапи (за династіями Омейядів, Аббасидів, Фетимідів) розпочалися нові протистояння, тепер уже на перетині трьох "релігій Авраама" (їудаїзму, християнства та ісламу), котрі самі по собі мали доволі широкі розгалуження: в їудаїзмі присутні течії традиційні, їх більшість (ортодокси, хасиди, литваки, релігійні сіоністи тощо), реформістські та консервативні. Християни ще у найдавніші часи розкололися на західних (католиків) та східних (православних), однак там формувалися й ширші кола – протестанти: свідки Ієгови, п'ятдесятники, харизмати та ін. Найбільш масивні гілки ісламу – суніти (90 відсотків) та шіїти (10 відсотків). Авраамічні релігії мають спільний хрономітологічний спадок та ідентичну картину світу. Їх особливості пов'язані переважно з вибором між буквальним наслідуванням чи алегоричними сприйманнями сакральних джерел, кривими або політичними зв'язками з намісниками Бога на землі, схваленням чи заборонаю іконографії, убранством храмів тощо.

Найдавніша релігія – їудаїзм – проповідує віру в єдиного Бога/Яхве й передбачає геуллу – позбавлення від гніту й духовне спасіння відданого народу та кожної віруючої людини. Перші християни Святої Землі (репрезентанти хронологічно наступної релігії) до легендарного пришествя Ісуса Христа (божого сина й спасителя людства від гріхів через спокуту) були євреями та поклонялися Яхве. Після того, як їудеї не визнали "псевдопомазанника з Назарету" й віддали римлянам на розп'яття, християни стали до них в опозицію, хоча Тора/Танах все одно лишилася їх витоковим сакральним джерелом (Старим Запові-

том, "поверх" якого творився Новий, утворюючи Книгу Книг – Біблію). Іслам/мусульманство/магометанство – наймолодша релігія – теж ґрунтується на Торі (арабською – Таурі), але в силу того, що посланник Мохаммад – останній пророк, який уздрів Яхве/Бога/Аллаха, мусульманські вчення проповідують очищення істини єдинобожжя від спотворень, внесених їудеями, християнами та політеїстами. Священна книга мусульман – Коран – більшу увагу звертає на політико-правові, аніж богословські аспекти. Якоюсь мірою, вона найбільш світська.

Даних про Ізраїль періоду халіфату обмаль, бо тоді переважала традиція усного транспортування інформації. Однак відомо, що араби називали територію Сирії, Палестини, Ізраїлю та Лівану Левантом й столицю зі знакового для тубільців Єрусалиму перенесли в Рамлу. Хоча полярні враження від провінції Арабського халіфату можна відтворити, приміром, з "Книги подорожей" мандрівного поета Насира Хосрова [9] чи спогадів численних християнських паломників. Однак на фактичність ця інформація явно не претендує.

Спорадично (1095–1291 рр.) з благословення римо-католицької церкви, Святу Землю у мусульман відвоювали християни, вірніше хрестоносці (лицарі, клірики та пересічні люди – учасники хрестових походів). Аби об'єднати у Леванті нових правителів та автентичні народи під егідою Святого престолу 1099 р. було створене Латинське королівство Єрусалиму (Єрусалимське королівство). Столицю з Рамли перенесли до Акри (хоч найбільш священним й знаковим місцем традиційно лишився Єрусалим, для всеохопного адміністрування він не підходив через скупчення паломників та вічні релігійні сутички). Впродовж двох хрестових походів державу йменували Першим єрусалимським королівством, потім, після зруйнування й відбудови, – другим (або Королівством Акра). Переважну більшість хрестоносців (у витоковому значенні – палестинців), котрі ставали новими володарями та васалами завойованих територій, становили французи та італійці (сукупно – франки) – чверть населення Святої Землі. І хоч окремі науковці (Р. Груссе, Э.-Г. Рей, Г. Доду [10]) вважають, що в Єрусалимському королівстві все було належно інтегровано й асимільовано, швидше за все ці французькі вчені – ідеологи колоніалізму, принаймні у їх напрацюваннях йдеться про нібито мирне співіснування виключно мусульман та християн, а як велося їудеям (навіть якщо їх можна було перелічити на пальцях однієї руки) – не відомо. Натомість К. Каен, Р. Елленб-

люм [10] стверджують, що хрестоносці жили відособлено й з місцевими не контактували. Настороженими були стосунки й з корінними грецькими та сиро-яковитськими християнами: широка сіть віровчень аж ніяк не сприяла об'єднанню навіть християн римського та грецького обрядів, не кажучи про шіїтів, сунітів, друзів, іудеїв тощо. Представникам релігій Мохаммада не дозволялося жити у Єрусалимі (там дислокувалися більш менш лояльні до влади містяни). Хоча, зважаючи на засилля работоргівлі, окремі тубільці переходили в католицизм: тоді вони не платили податків й звільнялися від численних повинностей. Окрім володінь короля та його васалів, на Святій землі з'явилися (й зростали в геометричній прогресії) "папські" наділи різноманітних рицарських братств воїнів Христових: військово-релігійних орденів тамплієрів, госпітальєрів тощо. Принагідно відбулися позитивні зміни у сферах науки, культури, звичаїв (зокрема європейці перебудували адміністративні будівлі та храми у готичному стилі й запозичили місцеву банну культуру). Діти від змішаних шлюбів грецького й турецького походжень, які здебільшого сповідували християнство (хоча були й мусульмани), отримали вільне право на вступ до регулярних військ хрестоносців. Кримінальні та адміністративні справи знаті розглядала Вища рада. Часткову юридичну владу на місцевому рівні здійснювали ісламські суди. Про відокремлену правову систему іудеїв інформація відсутня.

1187 р. знищено останню фортецю хрестоносців Акру і, після двох сотень літ протекторату, Єрусалимське царство капітулювало "під мечем" засновника династії Айюбідів, мусульманського полководця курдського походження – Саладіна (Салах ад-Діна), володаря Єгипту, Ємену, Сирії, Іраку та Хіджазу (частини Саудівської Аравії) [11]. Так закінчилася "християнська ера" Святої Землі й, вочевидь, розпочався Золотий Вік мусульманської "Палестини". Ще через триста років (1517) територію завоювали турки (суніти). Й залишились тут на чотири століття, аж до завершення Першої світової війни та падіння Османської імперії (це більше семи сотень літ магометанського панування – "відстань" від Середньовіччя до Постмодерну). Щоправда, ця епоха була для євреїв не найгіршою. Блискуча Порта охопила Малу Азію, Близький Схід, Північну Африку, частину Південно-Східної Європи. Ерець-Ізраель опинився в центрі імперії, це, щонайменше, рятувало його від посягань донедавна войовничих сусідів. Іслам став провідною (й доволі перспек-

тивною в плані можливостей реалізації), але не єдиною релігією – діяли інститути світської влади: євреї та християни отримували статус зими – немагометанського населення, що підкорялося законам шаріату (морально-етичного кодексу мусульман) й зобов'язувалося утримуватись від кровозмішування, користування зброєю та військовим реманентом, обіймання державних посад, надання судових свідчень, володіння землею поза межами дозволених територій/гетто [8, с. 163–179] (саме це "несуттєве" обмеження згодом запускатиме "маховики" більшості конфліктів).

У підневільному стані євреїв густонаселених міст Єрусалима, Цфата, Хеврона, Тиверії, Яффи, Хайфи рятувала халука – допомога численної, переважно європейської, діаспори, котра вважала священним обов'язком підтримувати вартових святинь Землі Обітованої. Саме в діаспорі започаткувався сіонізм – рух за об'єднання євреїв на їх історичній батьківщині. Політичними ідеологами спільнот (котрих була чимала й доволі різношерста кількість) стали громадяни Російської (сучасної України) та Австрійської (теперішньої Угорщини) імперій Ушер Ісаєвич Гірш/Гинцберг (Ахад-ха-Ам) та Теодор Бен'ямін Зеєв/Герцль. Ахад-ха-Ам сформулював філософську концепцію спадкоємності, в основі якої уявлення про те, що народ – живий організм, поєднаний органічним "духом" та наступністю поколінь. Національні цінності проявляються у мові, культурі й традиціях. "Національний дух" формується умовами життя й стає визначальним чинником історії. Гинцберг вважав, що палестинофільство (акцент на території) євреїв не врятує. І проповідував еміграцію (головно – до Америки) [3].

Теорія Герцля прописана у книзі 1986 р. "Єврейська держава. Досвід сучасного вирішення єврейського питання" [4, с. 3–7], де він, навпаки, наголошує, що єврейські проблеми слід вирішувати не за рахунок еміграцій чи асиміляцій, а шляхом створення єврейської держави (з відома й дозволу Європи та Америки). На погляд Т. Герцля, це мало бути демократичне соціалістичне новоутворення, що гарантувало політичну, трудову, майнову, релігійну та інші рівності. Планувалося, що початковий капітал можуть надавати власники престижних банків єврейського походження. Спершу теж йшлося навіть не про територію Палестини, а про будь-яке малозаселене місце на землі. Врегулювання інтересів та позитивне вирішення питання покладалося на Світовий сіоністський конгрес, який, починаючи з 1897, раз у кілька років збирав вповноважених євреїв світу для обговорення

насущних проблем. А приводів було чимало: фінансові афери, несправедливі судові рішення, переслідування тощо. Особливо частими стали погроми [6, с. 20] – масові акти насилля у вигляді вбивств, нищень приватних будинків, підприємств та святинь євреїв у європейських містах, в близькосхідному регіоні та Російській імперії (переважно на території сучасної України – легалізованого царизмом гетто: в Миколаєві, Києві, Одесі, Житомирі, Луцьку та ін. містах). "Вінцем" антисемітизму (ворожого ставлення до євреїв) став Голокост [6, с. 191–208] епохи нацистської расової політики, коли від рук фашистів, за офіційним вироком Нюрнберзького трибуналу, загинуло приблизно 6 млн. євреїв – мешканців Європи (припускають, насправді значно більше – повний поіменний список відсутній). Євреї називають Голокост "дрітер хурбн" – руйнування Третього Храму. Принагідно відповідальність лягла й на антигітлерівську коаліцію, через те, що напередодні Другої світової війни, через шалену алію/репатріацію (з кінця XIX ст. до по початку фашистського вторгнення до Європи відбулося п'ять масивних алій), вона видала так звану білу книгу статистичних обмежень, закрила кордони й заборонила виїзд євреїв у Палестину (що після розпаду Османської імперії 1922 р. перебувала під мандатом Великої Британії). Хоча ще під час Першої світової війни (Синайсько-Палестинської кампанії 1915–1918 рр.), міністр закордонних справ Великої Британії видав документ (Декларацію Бальфура), у якому зазначалося, що Британія не проти відновлення єврейської держави в Палестині [1].

Тим не менше, після Другої світової війни євреї становили вже третину населення Ерец-Ізраелю. І коли під тиском світової громадськості Англія відмовилась від мандату, зауваживши, що не здатна мирно врегулювати конфлікт, 29 листопада 1947 року Організація Об'єднаних Націй таки ухвалила план розділу Палестини на єврейську та арабську (з єдиною системою комунікацій, природних ресурсів, валюти тощо). Єрусалим та Віфлеєм отримали статус територій міжнародного контролю. Відверто кажучи, це більшою мірою задовольняло інтереси іудеїв та християн, адже йшлося не про Мекку чи Медину. Однак в старовинній частині Єрусалиму розміщена третя за значимістю мечеть аль-Акса, наче спеціально збудована на Храмовій горі (на місці двох зруйнованих найважливіших святинь іудаїзму). Аль-Акса й досі "заважає" іудеям та християнам (котрі в період середньовічних релігійних війн публічно "перформували" її в офіційну резиденцію королів).

Періодично мечеть руйнували стихійні лиха – і це сприймалося як знак. Однак мусульмани не реагують на "провокації" природи та культури й оперативно відновлюють та вдосконалюють храм – для них Єрусалим також священний...

Відразу після виведення британських військ арабські мілітарні угруповання стали закуповувати зброю та готуватися до війни. Керівниці політичного відділу Єврейського агенства Голді Меїр теж вдалося зібрати для війська дев'яносто мільйонів доларів (за підрахунками експертів – третину вартості війни). Загони Арабської визвольної армії прибували до Палестини із Сирії, Йорданії та Оману. Армія оборони Ізраїлю ще до початку бойових дій увійшла на території Тверії, Хайфи, Яффи, Сафадку, частини Єрусалиму. Згідно з планом ООН про розподіл Палестини Ізраїль мав отримати набережну Хайфи, безплідну землю пустелі Негев та Схід Галілеї (вже відомо, що Єрусалим та Віфлеєм отримали нейтральний статус). Загалом це п'ятдесят шість відсотків території Палестини (заселених переважно арабами). Однак рішення, покликане знаменувати завершення глобального конфлікту, навпаки спричинило його безпрецедентне нагнітання. Ліга арабських держав та Вища арабська рада виступили проти "розколу" (це, начебто, порушувало права демографічної більшості – шістдесяті семи відсотків неєвреїв). Буквально наступного дня Трансйорданія, Сирія, Єгипет, Ліван та Ірак оголосили війну новоствореній державі. Збройне протистояння тривало протягом двох літ і завершилося якщо не перемогою, то значною перевагою Ізраїлю, який відстояв виділені ООН та відвоював нові території (Західну Галілею, приморську рівнину, що вела до Єрусалима, і частину самого міста). Іншу половину столиці трьох релігій, разом з лівовою часткою Іудеї та Самарії, анексувала Трансйорданія, сектор Газа окупував Єгипет. Державу Палестина так і не створили. Шість сотень тисяч арабів (котрі й надалі називали себе палестинцями) емігрували до сусідніх мусульманських держав (без прав на громадянство). Після завершення війни їм не дозволили повернутися на конфісковану землю. Наче у відповідь, в Іраку, Ємені, Сирії, Лівії, Єгипті розпочалися великі погроми, що спричинили шосту алію: до Ізраїлю повернулося вісімсот тисяч репатріантів. Не припинявся потік вцілілих емігрантів і з Європи. Прихистити й мінімально забезпечити усіх засобами для існування допомогли репараційні виплати ФРН, що, очікувано, стали підставою для інших протестів – тепер уже ініційованих жертвами Голокосту [6, с. 191–208].

Наступні збройні конфлікти зосередились довкола контролю над Суецьким каналом. Початковими союзниками Ізраїлю стали Англія та Франція, супротивниками – США й СРСР. Спершу Ізраїль відступав, отримуючи лиш юридичні гарантії для виходу у Червоне море. Однак в результаті Шестиденної війни (5–10 червня 1967 р.) з Сирією, Трансйорданією (вже перейменованою у Йорданію), Іраком, Алжиром і Єгиптом відвоював ще частину "Ханаану": Синайський півострів, сектор Газа, Західний берег ріки Йордан, Голанські висоти, Східний Єрусалим [6, с. 223–243].

6 жовтня 1973 р. (у Судний день, за юдейським календарем) Сирія та Єгипет спробували взяти реванш. Незважаючи на ефект несподіванки, змішання й численні втрати, армії оборони Ізраїлю (скорочено – АОІ або ЦАГАЛБ) вдалося відбити наступ й перенести "театр війни" на бік ворога (це визначально, оскільки територія держави мізерна і для АОІ перший програний бій автоматично стає останнім). За жахливим вислідом ситуації під тиском громадськості прем'єр-міністр Ізраїлю Голда Меїр змушена була піти у відставку [5], а конфлікт перейшов на дипломатичний рівень: 1978 року з офіційним візитом до парламентської республіки прибув президент Єгипту Анвар ас-Садат. Це означало, що Єгипет першим серед мусульманських країн визнав новоутворення Ізраїль і виступив у його вищому державному законодавчому органі

(кнесеті) з планом створення самостійної палестинської держави. Незабаром прем'єр Ізраїлю Менахем Бегін здійснив зустрічний візит. І, незважаючи на розрив дипломатичних відносин Єгипту з більшістю арабських держав, у вересні 1978 р., в Америці, в присутності президента Джима Картера, Менахем Бегін та Анвар ас-Садат підписали мирну угоду, за якою Синайський півострів повертався Єгипту. У березні 1979 року Ізраїль вивів звідтіля війська й депортував цивільних єврейського походження. Півострів стали готувати під палестинську автономію, а прем'єр-міністри обох держав отримали Нобелівську премію миру.

Висновки. Проаналізувавши в об'ємному історичному контексті комунікацію Палестини й Ізраїлю, можемо констатувати, що з найдавніших часів до сучасності її визначальними інформаційними чинниками були медіа (у найширшому розумінні цього слова): спершу – культові та художні, згодом – науково-популярні (ідеологічні), і – зрештою – новітні (про які ще йтиметься). Ідея державності народжувалася у ситуаціях збройних конфліктів, до яких долучалися релігійні протистояння іудеїв, мусульман та християн. Поглиблював трагізм ситуацій акцент на сакральні цінності й заповіді, саме він свого часу стимулював повстання, війни, хрестові походи тощо, а тепер – інтифади та військові операції. Отже, культура не мовчить... Чи змінилася ситуація станом на сьогодні – побачимо у другій частині публікації.

Список літератури:

1. Bickerton By Ian J., Klausner Carla L. A History of the Arab–Israeli Conflict. *Taylor & Francis Group*. 2022. URL: <https://www.routledge.com/A-History-of-the-Arab-Israeli-Conflict/Bickerton-Klausner/p/book/9781032004853>
2. Flavius Josephus The wars of the jews or history of the destruction of jerusalem. Translated by William Whiston. *The Project Gutenberg EBook of*. 2009. URL: <https://www.gutenberg.org/files/2850/2850-h/2850-h.htm>
3. Ахад-ха-Ам. Держава євреїв і "потреби євреїв". Походження сїонїзму. Основні напрямки в єврейській політичній думки. *Мости культури*. 2004. URL: <http://rua.pp.ua/ahad-gosudarstvo-evreev-nujda-evreev-36837.html>
4. Герцль Теодор. Єврейська держава. Пер. Іван Паславський: Априорі, 2020. 108 с.
5. Голда. Художній фільм. Uaserial.tv. 2024. <https://uaserial.tv/movie-golda/ab>
6. Гордіс Даніель. Ізраїль. Історія відродження нації / пер. з англ. Микола Климчук. – К.: Наш формат. 2021. 416 с.
7. Держава Сасанідів (Еран-шахр). Інформаційний центр Близький Схід. 2024. URL: <http://middleeast.org.ua/history/middle02.htm>
8. Кримський Агатангел Юхимович. Історія Туреччини : звідки почалася Османська держава, як вона зростала й розвивалася і як досягла апогею своєї слави й могутності. *Ін-т сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України*. – [2-ге вид., випр.]. Київ ; Львів: Олір. 1996. 287 с.
9. Насір-і Хусрай Книга подорожі. *Середньовічні історичні джерела Сходу і Заходу*. 2004. URL: https://www.vostlit-info.translate.google/Texts/rus10/Safar_name/frametext1.htm?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc
10. Рішар Жан. Латино-Єрусалимське королівство. *Середньовічна Європа*. 2024. URL: https://historylib.org.translate.google/historybooks/ZHan-Rishar_Latino-Ierusalimskoe-korolevstvo/19?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc

11. Салах ад-дін (Саладін), перший султан Єгипту з династії Айюбідів – християнство або іслам. Jak.bono. 2016. URL: https://jak.bono.odessa.ua/articles/salah-ad-din-saladin-pershij-sultan-egiptu-z.php#google_vignette
12. Таємниця Вавилону в книзі Об'явлення. Вавилон та апокаліпсис. Youtube. 2021. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=7kJcFKGssAs>
13. Флавій Йосип. Іудейські давнини. *Абетка віпу*. 2002. URL: https://azbyka-ru.translate.goog/otechnik/Istorija_Tserkvi/iudeiskie_drevnosti/?_x_tr_sl=ru&_x_tr_tl=uk&_x_tr_hl=uk&_x_tr_pto=sc

Kosiuk O. M. CULTURE AS COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT: PART ONE

The first part of the research deals with Jewish, Christian and Islamic communications in the broader discourse context (based on Talmudic works by Josephus Flavius, Titus Livius, Tacitus, Mochus, Hesiod, N. Khusraw, R. Grousset, E.-H. Ray, H. Dodo, K. Cain, R. Ellenblum, our contemporaries V. Hura, V. Horban, A. Dashkevych, A. Zakharchenko, F. Bani Nasser, V. Rybalkin and others). Using a system of cultural, rationalist and postcolonial methods (analogy, modeling, semiotic, critical and content analyses), it is proved that the past reflects the present and offers keys to understanding it and, in turn, to interpreting permanent armed and information conflicts.

The article analyses the history of Palestine/Israel in terms of intercultural communication from ancient times to the idea of the Jewish-Islamic state separation. It has been documented that one of the most conflicting "hotbeds of civilization" in the Middle East, the cradle of three religions: Judaism, Christianity and Islam, has constantly changed its name (Philistia, Eretz Yisrael, the Land of Canaan, the Promised/Holy Land, Zion, Kingdom of Israel, Kingdom of Judah, Aelia Capitolina, Syria Palaestina, Levant, Latin Kingdom/Kingdom of Jerusalem, Kingdom of Acre, parliamentary Republic of Israel and PNA (Palestinian National Authority)); it varied its neighborhood (modern Egypt, Syria, Lebanon, Iran, Iraq, Turkey, Jordan etc.); it experienced the protectorates (Babylonian, Roman, Persian, Arabic, Kurdish, Turkic, Romano-Germanic, Soviet, American), but its desire for self-identification and the fulfillment of sacred missions remained decisive.

It has been found that while wandering, the Jews created the largest and most influential diaspora in the world, capable of "resetting" and "changing the format" of the globalised semiosphere, in the space of which Zionism, the movement for the unification of Jews in their historical homeland, was founded. However, according to Sharia law, the territory of Palestine is the third most important topos of Islam, so the armed and informational struggle for the Holy Land (which also involves Christians) has been going on since the first centuries AD.

It is also stated that the World Zionist Congress and the League of Arab States were tasked with the regulation of international communication and since 1897 they have been addressing pressing issues every few years. However, confrontations do not disappear, transforming through the media into hot and cold wars, intifadas, persecutions, pogroms, holocausts, terrorism, special military operations, etc. The article proves that over time culture loses its organic attributes – gloss and aesthetics – and emerges as communication (with projections and reflections of the past).

Key words: communication, culture, Israel, Palestine, sacred sources, religion, conflict, mass media.